

مقاله پژوهشی:

بررسی تأثیر مؤلفه‌های پیشگیرانه بر کنترل و کاهش ارتکاب جرائم کارکنان پایور نیروهای مسلح

امیر فراساتی^۱، سیامک ره پیک^۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۹/۲۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۷/۸

چکیده

فضای مجازی کشور، فضایی متشکل از شبکه‌های ارتباطی است که در آن، محتوا و خدمات مفید، در چارچوب مبانی و ارزش‌های اسلامی و قوانین و مقررات کشور ارائه می‌شود و به‌رغم محاسن بسیار، با ایجاد بستری برای وقوع جرائم سایبری، مخاطراتی را برای امنیت فضای مجازی و به‌تبع آن منافع ملی کشور، به دنبال دارد که پیگرد آن‌ها، نیازمند همکاری مراجع قانونی و پلیس سایبری همه کشورهای تحت تأثیر است (به دلیل ماهیت فرامرزی). نظر به فقدان الگوی راهبردی مشخص در این خصوص، پژوهش توسعه‌ای- کاربردی حاضر با هدف دستیابی به الگوی راهبردی همکاری‌های بین‌المللی برای ارتقاء امنیت فضای مجازی بر اساس منافع ملی جمهوری اسلامی ایران و با رویکرد مبارزه با جرائم سایبری به روش موردی-زمینه‌ای (با رویکرد آمیخته)، ضمن جمع‌آوری و مطالعه مبانی نظری مرتبط، مفاهیم قابل توجه (داده‌های کیفی) را به روش نظریه‌پردازی داده‌بنیاد (گراندد تئوری) توسط نرم‌افزار مکس کیودا، کدگذاری و مقوله‌سازی نموده (ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها) و مدل مفهومی پژوهش را ترسیم می‌نماید و سپس با مدل‌سازی معادلات ساختاری مربوطه در نرم‌افزار اسمارت پی.ال.اس و استخراج ۴ فرضیه اصلی و ۱۰ فرضیه فرعی جهت ارزیابی، خبره‌سنجی مدل را به روش گلوله برفی توسط پرسشنامه، از اعضاء هیئت علمی، مدیران عملیاتی و مدیران راهبردی آشنا به حوزه پژوهش (جامعه آماری) انجام و با تجزیه و تحلیل داده‌های کمی حاصل، برآزش کلی مدل را قوی ارزیابی نمود. نتایج پژوهش نشان داد که ۱۲ فرضیه مورد تأیید، ۲ فرضیه رد و شاخص‌های جهانی امنیت فضای مجازی (توافقات دوجانبه، توافقات چندجانبه، مشارکت‌های سازمانی، مشارکت‌های دولتی و خصوصی، مشارکت‌های بین‌المللی) نیز ابزارهای کارآمدی برای ارتقاء امنیت فضای مجازی است.

کلیدواژه‌ها: مؤلفه، پیشگیری از جرم، نیروهای مسلح، کارکنان پایور

۱. دانشجوی دکتری امنیت ملی دوره سیزده دانشگاه عالی دفاع ملی. ایمیل: dr.farasatiamir@gmail.com

۲ دکتری حقوق خصوصی، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری

۱. مقدمه

پیشگیری از بزهکاری و شیوه‌های آن، امروزه از موضوعات حائز اهمیت در سلامت کارکنان سازمان‌هاست. قرآن کریم با طراحی یک سیاست فراگیر، تحت عنوان پیشگیری اصلاحی، تعلیم و تربیت فردی و اجتماعی بر اساس آموزه‌های وحیانی و تقویت جنبه‌های معنوی و رفع فقر و ایجاد تعهدات است، خداوند می‌فرماید: «وما أمروا إلا ليعبدوا إلهاً واحداً لا اله إلا هو» (توبه: ۳۱)؛ پیروی از شیطان و هوای نفس با روح عبودیت و بندگی منافات دارد و همچنین فرمانبری و اطاعت بدون قید و شرط از افراد دیگر جایز نیست. قرآن در مذمت اهل کتاب می‌فرماید: «اتخذوا أحبارهم ورهبانهم أرباباً من دون الله» (توبه: ۳۱).

مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) در جمع مقامات عالی قوه قضائیه بیان فرمودند: وظیفه قوه قضائیه پیشگیری از وقوع جرم، تأمین عدالت و تأمین امنیت است (که در اصل ۱۵۶ قانون اساسی به آن اشاره شده است) و در جای دیگر می‌فرمایند: همه دستگاه‌ها موظف هستند جهت پیشگیری از وقوع جرم با قوه قضائیه همکاری نمایند (بیانات معظم‌له در جمع مسئولان عالی قضایی ۱۳۹۲). اگرچه پیشگیری از جرم در اصل ۱۵۶ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مورد توجه قرار گرفته است (منصور، ۱۳۹۲: ۲۴) و جمهوری اسلامی ایران هم بر این مبنا، پیشگیری از جرم را به‌عنوان راهبرد اصلی دانسته و اجرا و سنجش این وظیفه را به عهده قوه قضائیه گذاشته است ولی روش‌های متنوع پیشگیری از جرم و از طرف دیگر دستگاه‌ها و سازمان‌های مختلف، که هر کدام متولی نوعی پیشگیری از جرم هستند به‌گونه‌ای فراتر از حوزه اختیار و وظایف قوه قضائیه است. مضافاً در قوانین مختلف، به مسئله پیشگیری از جرم اشاره شده است، مانند قانون نیروی انتظامی، لایحه پیشگیری از جرم، آیین‌نامه سازمان زندان‌ها، قانون مبارزه با مواد مخدر و... ولی همگرایی و وفاق در تدابیر اتخاذی در سطح سازمان‌های متولی یکسان تدوین نگردیده است که این امر باعث تشتت آراء در حوزه‌های اجرایی پیشگیری از جرم شده است (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۸۱: ۴۵).

پژوهش حاضر درصدد ارائه الگوی راهبردی پیشگیری از جرم در نیروهای مسلح در خصوص کارکنان پایور می‌باشد که با استفاده از قوانین نیروهای مسلح و اسناد

بالادستی و سایر منابع، الگوی راهبردی پیشگیری از جرم در سطح نیروهای مسلح را ارائه نماید.

۲. بیان مسئله

تحلیل آمار جرائم کارکنان پایور نیروهای مسلح در سازمان قضایی نیروهای مسلح نشان می‌دهد. تعداد اتهامات کل کشور در سال‌های متوالی نسبت به سال‌های قبل کاهش وقوع داشته است؛ لیکن با تدقیق در جداول مقایسه‌ای، بعضی از جرائم فراوانی وقوع داشته و روند وقوع افزایشی دارند. در سال ۱۳۸۱ به دنبال ارائه گزارش آسیب‌شناختی در خصوص جرائم نیروهای مسلح به محضر مقام معظم فرماندهی کل قوا، مقرر فرمودند «راهکار اجرایی مناسب پیشگیری از وقوع جرم را گزارش کنید»، به موجب نامه شماره ۶۹۸۱۳ مورخه ۸۱/۹/۹، ستاد کل نیروهای مسلح در اجرای فرمان ابلاغی، راهکارهای اجرایی پیشگیری از جرم تقدیم معظم‌له گردید که مقرر فرمودند: «آنچه به‌عنوان راهکار پیشنهاد شده کافی نیست، اگرچه انجام بعضی از آن‌ها مانند قسمت دو (ترمیم نارسایی‌های انضباطی)، قسمت چهار (بازنگری بعضی از مقررات سربازی) و قسمت پنج (آیین دادرسی ویژه نیروهای مسلح) ممکن است مفید واقع شود؛ اما راهکار واقعی آن است که در مورد هر نوع جرم: با بررسی زمینه‌ها و علل وقوع آن، راه‌های مناسب پیشگیری گزارش شود. سنجش اثربخشی این راه‌ها را نیز مشخص کنید و ارزیابی شود. معیارهای تشویق و تنبیه هر یگان پس از سنجش معلوم باشد (سند شماره ۶۹۸۱۳، ۱۳۸۱). بر اساس فرمان ابلاغی و با عنایت به وظایف خطیر نیروهای مسلح مصرح در اصول ۲، ۳، ۹، ۷۸، ۸۱، ۸۲، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۵۲ و ۱۵۳، طبق قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران که حفظ تمامیت ارضی و تقویت بنیه دفاعی کشور و تلاش برای تحقق عدالت در تمام شئون و در همه سطوح بر عهده نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران است و طبق اصول ۲، ۳، ۲۰، ۴۳، ۴۸، ۶۱، ۱۰۷، ۱۰۹ و ۱۵۶ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، پاسداری و حفاظت انقلاب اسلامی نیز بر عهده نیروهای مسلح جمهوری اسلامی است (گروه مطالعاتی امنیت ملی، ۱۳۸۷: ۱۴۰-۱۴۱)

(منصور، ۱۳۹۲: ۲۷: ۲۳). این میزان اهمیت توان دفاعی کشور ایجاب می‌نماید تا برنامه‌های راهبردی برای صیانت و سلامت کارکنان پایور و حفظ آمادگی و صلابت نیروی انسانی آن تدوین شود که برگرفته از نظرات دینی و بومی می‌باشد (احمدی، ۱۳۸۴: ۲۹). مستند به بند ۵ اصل ۱۵۶ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و مطابق بند ه ماده ۲۱۱ از فصل هشتم قانون پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران و تحقق بند ۳ سیاست‌های کلی قضایی پنج‌ساله ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی)، قوه قضائیه به‌طور عام متولی پیشگیری از جرم بوده و کلیه دستگاه‌های اجرایی باید در چارچوب وظایف خود همکاری لازم را با قوه قضائیه در اجرای برنامه‌های پیشگیری از جرم معمول دارند؛ بنابراین سازمان قضایی نیروهای مسلح به‌عنوان بخشی از قوه قضائیه متولی پیشگیری از وقوع جرم در نیروهای مسلح می‌باشد. این سازمان از سال‌های نخست پس از پایان دفاع مقدس برنامه‌ریزی برای پیشگیری از جرم را با جلب همکاری نیروهای مسلح در دستور کار خود قرار داد. از مجموع برگزاری مجامع استانی پیشگیری از جرم در نیروهای مسلح، حدود ۶۵۰ راهکار برای پیشگیری از جرم برای جرائم مبتلا به کارکنان نیروهای مسلح و یا نقطه‌نظرات و پیشنهادها ارائه گردیده است (جمع‌بندی مجامع پیشگیری از جرم، ۱۳۸۹: ۶۹-۱) (خبرنامه پیشگیری از جرم و آسیب‌های اجتماعی، ۱۳۹۰: ۲۶). با عنایت به تفاوت در مؤلفه‌های پیشگیری از جرم در بین کارکنان و وظیفه با کارکنان پایور، برای تحدید موضوع و ابتناء نتیجه بر اساس واقعیت‌ها، موضوع الگوی پیشگیری از جرائم، مختصراً مختص به کارکنان پایور می‌باشد.

۳. اهداف تحقیق

الف. هدف اصلی: دستیابی به الگوی راهبردی پیشگیری از جرم کارکنان پایور در نیروهای مسلح

ب. اهداف فرعی

۱. تبیین ابعاد پیشگیری از جرم کارکنان پایور در نیروهای مسلح
۲. تبیین مؤلفه‌های پیشگیری از جرم کارکنان پایور در نیروهای مسلح

۳. تبیین شاخص‌های پیشگیری از جرم کارکنان پایور در نیروهای مسلح

۴. تعیین روابط مفروض فی‌مابین ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های پیشگیری از جرم

کارکنان پایور در نیروهای مسلح

۴. سؤال تحقیق

با توجه به اهداف فوق، این تحقیق بایستی به سؤالات زیر پاسخ دهد.

الف. سؤال اصلی

الگوی راهبردی پیشگیری از جرم در کارکنان پایور نیروهای مسلح کدام است؟

ب. سؤالات فرعی

۱- ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های پیشگیری از جرم در کارکنان پایور نیروهای مسلح

کدام است؟

۲- روابط بین ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های پیشگیری از جرم کارکنان پایور نیروهای

مسلح چگونه است؟

۵. تعاریف و اصطلاحات

۱-۵. پیشگیری از جرم

الف. مفهوم موسع: هر اقدامی اعم از کیفری و غیر کیفری که مؤثر در کاهش نرخ جرم

بوده یا در جهت مقابله با آن صورت پذیرد در مفهوم پیشگیری می‌گنجد. این موضوع ناظر

به نظریه «به‌کاریا» است با جمله مشهور «پیشگیری از وقوع جرم بهتر از کیفر دادن است»

می‌باشد (اردبیلی، ۱۳۸۶: ۱۴۶).

ب. مفهوم مضیق: پیشگیری در مفهوم مضیق، واجد خصوصیات زیر می‌باشد: اول:

آگاهی و هدفمند بودن، دوم: فعالانه و کنشی بودن، سوم: تقدم بر وقوع جرم (نجنی ابرندآبادی،

۱۳۸۱: ۷۴-۷۴۱).

۲-۵. جرم

از نظر حقوقی نیز «جرم عملی است که برخلاف یکی از موارد قانون مجازات عمومی هر کشور باشد و مجرم کسی است که در زمان معینی عملی برخلاف قانون رسمی کشور انجام دهد». قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ هر رفتاری اعم از فعل یا ترک فعل که در قانون برای آن مجازات تعیین شده است (حسینی نیک، ۱۳۹۵: ۲۹۰).

۳-۵. نیروهای مسلح

به ستاد فرماندهی کل قوا، ارتش، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، نیروی انتظامی وزارت دفاع و سازمان‌های وابسته اطلاق می‌شود (ماده ۱، آیین‌نامه انضباطی).

۴-۵. نظامی

به کارکنان ستاد کل نیروهای مسلح، ارتش، سپاه، وزارت دفاع و سازمان‌های تابعه آنها، کارکنان مشمول قانون نیروی انتظامی، کارکنان وظیفه از تاریخ شروع خدمت تا پایان آن، محصلان مراکز آموزش نظامی و انتظامی و کسانی که به‌طور موقت در خدمت نیروهای مسلح هستند اطلاق می‌گردد (ماده ۱، آیین‌نامه انضباطی).

۵-۵. پایوران

کارکنان رسمی، پیمانی و قراردادی نیروهای مسلح اعم از نظامی یا کارمند.

۶-۵. سرباز

کلیه اتباع ذکور دولت جمهوری اسلامی ایران که مکلف به انجام خدمت وظیفه عمومی برابر مقررات قانون می‌باشند از بدو ورود به خدمت سرباز نامیده می‌شوند (ماده ۵، آیین‌نامه انضباطی ن.م.ج.ا ایران).

۷-۵. الگو

نمادی است که برخی ابعاد مهم یک سازمان را تشریح می‌کند و دارای مجموعه عناصری است که با یکدیگر روابط کارکردی دارند و برای تحقق هدف و مأموریت اصلی سازمان با یکدیگر هماهنگ می‌شوند. الگوها ابزارهایی هستند که به وسیله آن‌ها می‌توان مسیر پیچیده فرآیند عملیات سازمانی را شناسایی کرده و ضمن تجزیه و تحلیل آن‌ها به معیارها و استانداردهای جدید دست یافت (دقت، ۱۳۷۴: ۴۰).

۸-۵. راهبرد

عبارت است از الگو یا طرحی که هدف‌ها و سیاست‌های زنجیره عملیاتی یک سازمان را در قالب یک کل به هم پیوسته با یکدیگر ترکیب می‌کند (برایان و هنری و رابرت ام، صائبی، ۱۳۷۶: ۲).

۶. نوع و روش پژوهش

با توجه به اینکه این پژوهش از یک طرف اقدام به توسعه ادبیات نظری در یک حوزه بدیع و جدیدی در مبحث پیشگیری از جرم نموده و از طرف دیگر نتایج مطالعه در سطح ملی کاربرد عینی دارد و چون با طراحی الگو دانش نوینی را استحصال می‌نماید، در نتیجه نوع تحقیق توسعه‌ای - کاربردی - بنیادی می‌باشد.

تحقیق حاضر از نظر روش، توصیفی - تحلیلی است که در فضای کیفی انجام شده است. در پروژه حاضر از آنجایی که بر پایه گردآوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات استخراجی از جنبه‌های مختلف است. روش انجام پژوهش، طرح تحقیق توصیفی - تحلیلی می‌باشد (دربان آستانه و همکاران، ۱۳۸۹).

۶-۱. قلمروی تحقیق (زمانی، مکانی و موضوعی)

از آنجایی که هدف تحقیق حاضر ارائه الگوی راهبردی پیشگیری از جرم در نیروهای مسلح می‌باشد، بنابراین می‌توان چنین گفت که این تحقیق از نظر زمانی تا افق ۱۴۰۴

هجری شمسی خواهد بود. از نظر محدوده مکانی آن، کل کشور جمهوری اسلامی ایران خواهد بود.

به دنبال ارتقای کارکرد نیروهای مسلح بر اساس محیط مطلوب و تربیت و آموزش مناسب می‌باشیم، لذا قلمروی موضوعی این پژوهش موارد مرتبط با صیانت از کارکنان نیروهای مسلح خواهد بود.

۲-۶. جامعه آماری و حجم آن

جامعه آماری در اجرای روش کیفی این پژوهش عبارت از صاحب‌نظران و فعالان در حوزه‌های پیشگیری از جرم در نیروهای مسلح و سازمان قضایی نیروهای مسلح، به‌ویژه تمام افراد مشرف به مأموریت‌های نیروهای مسلح است.

جدول (۱-۱): جامعه آماری هدف در اجرای روش مصاحبه عمیق و روش دلفی

ردیف	نام جامعه	تعداد به نفر
۱	فرماندهان نیروهای مسلح - وزارت دفاع، قضات سازمان قضایی نیروهای مسلح	۵
۲	مدیران، جانشین و مدیران کل نیروهای مسلح - وزارت دفاع، سازمان قضایی نیروهای مسلح	۵
۳	سایر مدیران ارشد که خبرگی و شرایط لازم را دارند	۸
جمع		۱۸

به منظور تکمیل اطلاعات پرسش‌نامه در خصوص تدوین نهایی مدل و ارزیابی آن از روش نمونه‌گیری گلوله برفی در بین خبرگان دارای حداقل ۱۵ سال سابقه خدمت در نیروهای مسلح و تجربه خدمتی (تئوری یا عملی) در امور مرتبط با پیشگیری از جرائم (تا احصاء حجم مکفی بر اساس جدول مورگان یعنی ۲۴۸ نفر خبره) استفاده شده است.

جدول (۲-۱): جامعه آماری هدف در اخذ اطلاعات پرسش‌نامه برای ارزیابی مدل

ردیف	نام جامعه	تعداد به نفر
۱	مدیران لایه یک نیروهای مسلح- وزارت دفاع، سازمان قضایی نیروهای مسلح	۹۵
۲	مدیران لایه دو و سایر کارکنان واجد شرایط	۳۸۰
۳	رؤسای بازرسی نیروهای مسلح- وزارت دفاع، سازمان قضایی نیروهای مسلح	۳۲
۴	رؤسای حفاظت و عقیدتی فرماندهی انتظامی استان‌های سراسر کشور	۳۲
۵	قضات سازمان قضایی	۱۶۰
۶	اساتید دانشگاه علوم نظامی و انتظامی	۵
جمع		۷۰۴

۳-۶. روش‌های گردآوری اطلاعات

گام اول: مدارک مرتبط با پژوهش به روش کتابخانه‌ای فیش‌برداری شده؛ همچنین از سایت‌های اینترنتی مرتبط با موضوع پیشگیری از جرم استفاده شده است.

گام دوم: از روش مطالعات تطبیقی و بررسی نظام دادرسی نیروهای مسلح کشورهای منتخب.

گام سوم: از روش آینده‌پژوهی و استحصاله از نظر خبرگان و نخبگان استفاده شده است. گام چهارم: مصاحبه عمیق^۱ به منظور کشف زوایای پنهان الگوی تحقیق با تعداد ۱۸ نفر از خبرگان انتظامی و آگاه به پیشگیری از جرائم به شیوه علمی معمول و با توجه به اجماع آنان در مورد ابعاد الگو، مورد نظر قرار گرفت.

گام پنجم: در این تحقیق از روش دلفی با استفاده از دو گروه شش و نه نفره و نیز روش CVR از طریق طراحی یک پرسش‌نامه مخصوص سه گزینه‌ای و یک نمونه اولیه ۳۰ تایی برای تأیید روایی صوری و محتوایی پرسش‌نامه استفاده خواهد شد. همچنین از نمونه اولیه مذکور برای احصای آلفای کرونباخ در تأیید پایانی مدل از طریق پرسش‌نامه اصلی استفاده شد.

^۱ Depth interview

گام ششم: به منظور جمع‌آوری اطلاعات میدانی و داده‌ها از پرسش‌نامه بسته^۱ محقق ساخته با ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها استفاده خواهد شد.

۴-۶. روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

پس از اینکه داده‌ها در سطح ابعاد و شاخص‌ها سازمان‌دهی و بین جامعه آماری توزیع و سپس جمع‌آوری شدند، از نرم‌افزار AMOS برای تحلیل عاملی و تأیید روایی ساختاری پرسش‌نامه استفاده شد. از نرم‌افزار Excel برای اجرای روش مدل‌سازی ساختاری تفسیری (SEM) در تبیین مدل مفهومی و تحلیل شبکه‌ای فعالیت‌های آن و نیز برای تحلیل توصیفی سؤالات شناختی پاسخ‌گویان استفاده شد. از نرم‌افزار SPSS ۱۹ برای تجزیه و تحلیل استنباطی داده‌ها همانند تحلیل رگرسیون تک‌متغیره و چندمتغیره داده‌ها و تحلیل مسیر و همچنین از نرم‌افزار AMOS (بر اساس تحلیل واریانس) برای تحلیل عاملی تأییدی استفاده گردید.

۷. مبانی نظری و ادبیات تحقیق

۷-۱. نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران

نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران شامل (ستاد فرماندهی کل قوا، ارتش، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، نیروی انتظامی، وزارت دفاع و سازمان‌های وابسته می‌شود) آیین‌نامه انضباطی - ماده ۳).

۷-۲. انواع پیشگیری از جرم

دیدگاه‌های مختلفی در مورد دسته‌بندی اقدامات پیشگیری از جرم وجود دارد. مثلاً استانیچ اقدامات پیشگیرانه را به سه دسته پیشگیری اولیه، پیشگیری ثانویه و پیشگیری

---

^۱ Structured Closed questionnaire

ثالثیه تقسیم کرده است (استانویچ، ۲۰۰۱: ۱۰). گروه‌بندی دیگر از اقدامات پیشگیرانه، شامل دسته‌بندی اومالی و ساتن (۱۹۹۷م) است که مطابق آن پیشگیری از جرم بر اساس دو رویکرد کاهش فرصت‌های جرم و پیشگیری اجتماعی دسته‌بندی شده‌اند (محمدنسل، ۱۳۹۳: ۵۰). تونری و فارینگتون (۱۹۹۵ م) انواع پیشگیری از جرم را با عناوین پیشگیری انتظامی، پیشگیری توسعه‌ای، پیشگیری جامعه‌وی و پیشگیری وضعی تقسیم می‌کنند (محمدنسل، ۱۳۹۳: ۵۰). درحالی‌که باتومس (۱۹۹۰ م) از پیشگیری‌های وضعی، اجتماعی و توسعه‌ای سخن می‌گوید (محمدنسل، ۱۳۹۳: ۵۰).

۷-۳. نظریه‌های پیشگیری از جرم

۷-۳-۱. نظریه طراحی محیط

این اصطلاح اولین بار توسط جرم‌شناسی به نام (سی. ری جفری) وضع گردید (Jeffery, C. Ray, 1977). این نظریه مطالعه همه‌جانبه و طراحی محیطی برای ایجاد رفتار مطلوب، افزایش کارآمدی و کاهش بروز رفتارهای ضد اجتماعی است (احسانی، ۱۳۸۷: ۴۵). رویکرد نوین این رشته به حوزه‌های طراحی محیطی عاطفی، روان‌شناختی و جامعه‌شناختی نیز معطوف شده است (اشنایدر، ۱۳۸۵: ۱۳). پیشگیری از وقوع جرم از طریق طراحی محیطی، از راه طراحی و مدیریت محیط فیزیکی ساختمان‌ها، اماکن مسکونی و... امنیت عمومی را افزایش و ترس از وقوع جرم را کاهش می‌دهد و از طریق آگاه‌سازی مردم از وجود پلیس و محیط‌های گشت آن‌ها، کوشش‌های مذکور را تقویت می‌کند و همکاری میان پلیس و مردم را برای جلوگیری از ارتکاب جرم و ایجاد بی‌نظمی‌های اجتماعی ارتقا می‌بخشد.

۷-۳-۲. نظریه بوم‌شناختی

جامعه‌شناسان مکتب شیکاگو در دو سطح کلان و خرد به بررسی مسائل شهری پرداختند. تحقیقات آن‌ها هم شامل نظریه‌های کلان می‌باشد که نشان می‌دهد چگونه ارقام

جرم و جنایت در میان اجتماعات گوناگون متفاوت است، همچنین نظریات سطح خرد را شامل می‌شود که به جریان‌های روان‌شناسی اجتماعی توجه دارد که زیربنای این جریان‌ها در سطح کلان هستند (شارع‌پور، ۱۳۸۷: ۳۴). آن‌ها این دیدگاه را مطرح کردند که جرم و شرایط بوم‌شناختی اجتماعی به هم مرتبط هستند. شرایط محله‌ای و نه آسیب‌شناسی فردی، مسیر ارتکاب جرم را شکل داده و تحت تأثیر قرار می‌دهد (سیگل، ۲۰۱۲: ۱۸۹).

۳-۳-۷. نظریه جامعه‌شناختی

تبیین‌های جامعه‌شناختی بزه‌کاری نسبت به حوزه‌های دیگر از کمیت و برجستگی بیشتری برخوردار است. انگیزه‌های بزه‌کاری و جرم به‌سادگی از عیوب، قصور، آزادی انتخاب افراد، خصلت‌های روانی و به‌طور کلی عوامل فردی (آن‌چنان‌که مورد نظر رویکردهای کلاسیک و اثبات‌گرایی است) ناشی نمی‌شود. یک تبیین کامل از رفتار بزه‌کارانه و مجرمانه باید فرهنگ اجتماعی محیطی را که مردم در آن زندگی می‌کنند، در نظر بگیرد؛ بنابراین، این نیروهای اجتماعی هستند که در رابطه با جرم و بزه‌کاری نقش پررنگی را ایفا می‌کنند و می‌بایست تأثیر این نیروهای اجتماعی مورد تحلیل قرار گیرد (سیگل، ۲۰۱۱: ۱۸۷).

۳-۳-۴. نظریه یادگیری اجتماعی

نظریه یادگیری اجتماعی بیان می‌کند که افراد، روش‌ها و نگرش‌های نسبت به جرم را از طریق روابط نزدیک و صمیمی با همالان مجرم یاد می‌گیرند؛ جرم یک رفتار آموختنی است. نظریه پردازان یادگیری اجتماعی معتقدند که جرم محصول و پیامد یادگیری هنجارها، ارزش‌ها و رفتارهای مرتبط با فعالیت مجرمانه است. این دسته از تئوری‌ها در تبیین آسیب‌ها و انحرافات اجتماعی متفاوت از جمله جرم معتقدند که رفتارهای انحرافی و پرخطر در جریان پیوند و تعامل با افراد منحرف آموخته می‌شود (سلیمی و داوری، ۱۳۸۶: ۲۳؛ صدیق سروسناتی، ۱۳۸۵: ۱۸؛ سیگل و سنا، ۱۳۸۴). یادگیری اجتماعی می‌تواند شامل روش‌های واقعی جرم باشد (مانند چگونگی پیچیدن یک مهره اتصال یا باز کردن در ماشین)؛ همین‌طور ابعاد

روان‌شناختی مجرمیت (مانند چگونگی برخورد با گناه یا شرم ناشی از انجام فعالیت‌های غیر قانونی) (سیگل، ۲۰۱۲: ۲۳۶-۲۳۷).

۵-۳-۷. نظریه روان‌شناختی

بسیاری از روان‌شناسان و روان‌کاوان (لومبروزو، انریکو فری) علل کژرفتاری‌های اجتماعی را برحسب نقص شخصیت و پایین بودن بهره هوشی تبیین می‌کنند و بر این باورند که کژرفتاری محصول طبیعی میراث محیط زیست آلوده شهری است (نوربها، ۱۳۹۰: ۱۱۷). درواقع، آن‌ها کژرفتاری‌ها را پیش از آنکه به ژن‌های غیر عددی یا کروموزوم‌های اضافی اختصاص دهند، به تجربه‌های تلخ دوران کودکی که معلول روابط ناسالم بین فرد و محیط اجتماعی اوست، نسبت می‌دهند (صفوی، ۱۳۶۹: ۷۰-۲۵).

۶-۳-۷. نظریه زیست‌شناختی

برخی از آسیب‌شناسان عوامل زیست‌شناختی مانند نقص جسمانی و وضعیت خاص ژنتیکی را علت کژرفتاری می‌دانند و بر این باورند که جرم و جنایت، عادت‌های غیر قابل اجتنابی از پیامدهای حتمی یک ژن بد و یک خون بد هستند. نمونه این دیدگاه، نظریه جانی‌زادگان سزار لمبروزو، نظریه تباه‌زادگی و نظریه لذت‌جویی و دردگریزی هانس آیزنک^۳ می‌باشد (ستوده، ۱۳۸۲: ۷۶).

۷-۳-۷. نظریه گزینشی (انتخاب عقلانی)

نظریه گزینش عقلانی به‌طور عمده از طریق تلاش‌های جیمز اس. کلمن^۱ بود که به یکی از نظریه‌های داغ در جامعه‌شناسی معاصر تبدیل شد (کریس، ۱۹۹۵؛ لیندنبرگ، ۲۰۰۰؛ تیلی، ۱۹۹۷). نظریه انتخاب عقلانی از این فرض نشأت می‌گیرد که بزهکار در فعالیت خود، مانند هر

---

۱ Cesare Lombroso

۲ Enrico Ferri

۳ Hans Eysenck

۴ Coleman. James

فرد دیگری موجودی است منطقی که برحسب فایده‌ای که از نتیجه فعالیت مجرمانه خود انتظار دارد، انتخاب کرده و تصمیم می‌گیرد. بنابراین می‌توان گفت شخصی که مرتکب جرم می‌شود، به‌جای سرمایه‌گذاری در فعالیت قانونی نه به دلیل تناسب خصوصیت شخصیت یا ویژگی‌های انگیزشی خود، بلکه به علت فایده‌ای که از آن عمل انتظار دارد و آن فایده برتر از فایده احتمالی حاصل از صرف وقت و منابع مالی خود در فعالیت قانونی است به سمت عمل مجرمانه می‌رود (کلمن، ۱۹۹۰: ۶۵۲). در نتیجه تمام توجه او معطوف به ارزیابی مزایا و قیمت‌های مربوط به فعالیت جنایی است (پرویزی، ۱۳۷۹: ۲۸).

۸. مفاهیم و مبانی نظری پیشگیری از جرم در قرآن و اسلام

۸-۱. مفهوم جرم، مجرم در قرآن

مجرم در قرآن کریم اعم از مجرم مرتکب جرم دنیوی می‌باشد و به‌طور کلی فردی که در حوزه اخلاق و یا اعتقادات و یا احکام برخلاف اوامر الهی مرتکب حرامی گردد یا آنچه را که مکلف به انجام آن بوده ترک نماید و در نهایت مرتکب گناه با هر کدام از معانی و اشکالی که برای آن در نظر گرفته شده، گردد؛ مجرم تلقی می‌شود (سبحانی، ۱۳۸۱: ۷۴). کفر، شرک، افتراء، زنا، قتل، بدقولی، فتنه، استکبار، افساد فی الارض، محاربه و... از این مقوله محسوب و مرتکبین آن‌ها در واقع مرتکب جرم بوده و مجرم و مستحق عقاب دنیوی یا علاوه بر آن مستوجب عذاب اخروی نیز می‌باشند.

۸-۲. نقش صفات قرآنی در پیشگیری

در آیات مختلف قرآن کریم صفاتی برای آن ذکر شده است که می‌تواند آثار به‌سزایی در پیشگیری از بزه‌کاری یا درمان آن داشته باشد. موعظه، شفا، رحمت، هدایت، از جمله این صفات بوده و چنان مهم محسوب می‌شوند که می‌توانند به‌عنوان مبانی نظری مورد استناد قرار گیرند (طالقانی، ۱۳۷۶: ۶۴). تأثیر هر یک از این شیوه‌ها بر اساس کارکرد آن‌هاست و وعظ می‌تواند اثر تهدیدی داشته باشد، از طرفی اثر الگوسازی نیز دارد. شفا می‌تواند در

بیماری‌های روحی و روانی و عوامل روانی جرم‌زا مؤثر افتد، نقش هدایتی قرآن انسان را از گمراهی‌ها رها می‌سازد و بالاخره رحمت الهی راه نجاتی است برای همه انسان‌ها چه آنان که به لطف و رحمت او تلاش در جلوگیری از سقوط در انحراف می‌نمایند و چه آنان که به امید رحمتش از تکرار جرم و انحراف خودداری می‌کنند (موسوی همدانی، ۱۳۸۹: ۱۵۳).

۳-۸. توصیه‌های بهداشتی قرآن کریم

توصیه‌های بهداشتی قرآن کریم در مواردی می‌تواند هدف مستقیم پیشگیری باشد و در موارد دیگر گرچه از مقدمات بوده و هدف اصلی نیست، لیکن اثر پیش‌گیرنده آن غیر قابل اجتناب است. به همین جهت بهداشت انسان در ابعاد محیطی، جسمی و روانی قابلیت بررسی در امر پیشگیری دارد (حجتی، ۱۳۸۷: ۳۱۲). فلذا رعایت بهداشت روانی از آن جهت که نارسایی‌های روانی مؤثر در ناهنجاری‌ها را از بین برده یا کاهش می‌دهد می‌تواند در مسیر بیداری وجدان انسان و حرکت او به سوی سعادت و کمال مؤثر افتد (خرمشاهی، ۱۳۸۸: ۲۱۶).

۴-۸. پیشگیری از جرم در قرآن کریم

تاریخ پیشگیری قرآنی دینی مقدم بر پیشگیری حقوق جزا و جرم‌شناسی است، در ماجرای قتل هابیل توسط قابیل که در آیات ۲۷ تا ۳۱ سوره مائده ذکر شده است، عدم قبول قربانی قابیل به خاطر بی‌تقوایی وی و کشاکش نفس و فطرت و غلبه نفس بر فطرت را علت قتل اعلام می‌کند، هابیل علت اینکه مبادرت به قتل قابیل نمی‌کند را دو چیز اعلام می‌نماید: اول اینکه از خدا می‌ترسد و دوم اینکه نمی‌خواهد با کشتن قابیل مرتکب گناه و اهل آتش شود و در واقع اولین رگه‌های پیشگیری در ابتدای خلقت بشری نمود پیدا می‌کند. نفس سرکش عامل درونی و فردی جرم‌زا، مرتکب جنایتی می‌شود و در مقابل نظارت و حضور الهی و ترس از آتش جهنم - مجازات اخروی - که جزای ستمکاران است، عامل پیش‌گیرنده از ارتکاب قتل توسط هابیل می‌گردد (قزائنی، ۱۳۸۶: ۳۶).

۵-۸. نقش هدایتی قرآن

هدایت و راهنمایی پروردگار متعال اعم است از هدایت در زندگی مادی و یا معنوی اما در جهت معنوی عبارت است از راه روحانی که انسان را به سوی کمال حقیقی و سایر مقامات الهی هدایت کرده و در این سلوک موفق بدارد و اما در زندگی مادی عبارت از برنامه و روشی مخصوص در زندگی دنیوی که با برنامه‌های معنوی و الهی توافق داشته و مساعد کمک‌کننده به آن جهت باشد تا حسن عمل با حسن عاقبت توأم گردد و به موجب «وَمِنْهُمْ مَّنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ» (بقره، ۲۰۱) سعادت هر دو جهان نصیب انسان گردد (مصطفوی، ۱۳۸۰: ۴۰).

«یا ایها الناس اعبدوا ربکم... لعلکم تتقون؛ ای مردم پروردگارتان را عبادت کنید شاید پروا پیشه کنید» (بقره، ۲۱). این آیه به صراحت راه پیشگیری از جرم را عبادت پروردگار دانسته که سبب ایجاد ترس و پروا در افراد می‌شود. به این ترتیب که شخصی که پروردگار را ستایش نماید و به بزرگی او ایمان داشته باشد همان ایمان قلبی به بزرگی و قدرت پروردگار سبب ایجاد یک حس پیشگیری از جرم و گناه در فرد می‌شود و در آیه‌ای دیگر فرمودند: «واذکروا الله کثیرا لعلکم تفلحون؛ خدا را بسیار یاد کنید تا رستگار شوید» (جمعه، ۱۰). در اینجا نیز یاد خدا سبب می‌شود که شخص از افتادن به دام ارتکاب گناهان و جرائم دوری جوید و این امر خود سبب رستگاری فرد در دنیا و آخرت می‌شود.

نمونه دیگر که در جرم‌شناسی قرآنی وجود دارد و به صراحت می‌توان گفت که در هیچ مکتب فوق مدرن بشری نیز وجود ندارد، بحث الگوسازی و اسوه‌پروری در پیشگیری از جرم است که خداوند عزوجل در آیه شریفه (احزاب، ۲۱) می‌فرماید: «لقد کان لکم فی رسول الله اسوه حسنه؛ مسلماً برای شما در زندگی رسول خدا سرمشق نیکویی است». این آیه شریفه بیانگر یک روش متفاوت در جرم‌شناسی پیشگیری اسلامی است که خود یکی دیگر از علل اعجاز قرآن است و آن اینکه اشخاصی که اسوه‌های حسنه را دارند، کمتر از سایرین به سوی جرم گرایش می‌یابند که این نیز ریشه در فطرت برترجوی انسان دارد که به گونه‌ای تأثیرپذیر از الگوی خویش است و پاک‌ی آن الگو و به سوی جرم نرفتن او سبب تحریک آن فرد در قدم برداشتن در راه آن اسوه خویش است که البته در علوم جامعه‌شناسی نوین به

نقش الگوها در شکل گرفتن شخصیت افراد در آینده آن‌ها تأکید بسیار شده است (زرخ، ۱۳۸۷: ۴). امیرالمومنین^(ع) در مورد نقش عبرت‌گیری در پیشگیری از جرم فرمودند: «و هرکس که عبرت گیرد خود را از فرو رفتن در خطاها و فسادها دور نگه داشته و هرکس خود را از بدی‌ها دور نگه داشت، سالم می‌ماند». این‌ها خود گوشه‌ای از تأکید دین مبین اسلام بر نقش پندگیری در پیشگیری از جرم است (نهج‌البلاغه، خطبه ۱۶). بین برخی از روایات در این باره را بیان می‌کنیم:

۸-۶. راهکارهای پیشگیرانه از جرم در اسلام

قرآن راهکارهای متعددی برای پیشگیری از گناهان اجتماعی ارائه نموده است. این راهکارها در سه حیطه باورها و عقاید، تمایلات و گرایش‌ها و کنش و رفتار می‌باشد (صادقی و ربانی‌تبار، ۱۳۹۶: ۱).

۸-۶-۱. پیشگیری بینشی

یکی از انواع پیشگیری، پیشگیری در حیطه بینش و عقاید است. عمده رفتارهای انسان برگرفته از بینش و اعتقادات وی می‌باشد. چنانچه شخص در مرحله عقاید از اعتقادات سالم و عاری از انحراف برخوردار باشد، در رفتار و عمل نیز از انحرافات و کجی‌ها دوری می‌گزیند؛ بنابراین پیشگیری در این حیطه، دارای اهمیت ویژه و مقدم بر پیشگیری گرایشی و کنشی است (صادقی و ربانی‌تبار، ۱۳۹۶: ۱).

۸-۶-۲. پیشگیری گرایشی

در قرآن راهکارهایی در گرایش و تمایلات انسان برای پیشگیری از گناهان آمده که عبارت‌اند از: ۱- تقوا؛ ۲- تأکید بر محبت الهی؛ ۳- یاد نعمت‌های الهی؛ ۴- توکل بر خدا.

۸-۶-۳. پیشگیری کنشی

کنش در لغت به معنای کردار و عمل است (خرمشاهی، ۱۳۸۸: ۶۱). پیشگیری کنشی

مجموعه اقدامات عملی است که یا باید از سوی جامعه و حکومت اعمال گردد تا مانع از تحقق گناه گردد و یا از سوی خود شخص انجام گیرد (خرمشاهی، ۱۳۸۸: ۶۱).

۹. راهکارهای پیشگیری از جرم در نیروهای مسلح

- تدوین آمار کیفی دقیق و جامع برحسب ویژگی‌های مجرم، بزه‌دیده و موقعیت وقوع جرم
- تنظیم پرونده شخصیت برای کلیه کارکنان نظامی
- بررسی جرم‌شناختی کلیه جرائم قابل ارتکاب نظامی
- تهیه برنامه‌های راهبردی پیشگیرانه
- پیشگیری وضعی خاص جرائم نظامی
- پیشگیری اجتماعی خاص جرائم نظامی
- راهکارهای پیشگیری در حوزه مدیریت
- راه‌های پیشگیری در حوزه انضباطی
- راهکارهای پیشگیری در حوزه فرهنگی
- راهکارهای پیشگیری در حوزه نظارت و کنترل
- راهکارهای آموزشی
- راهکارهای بهداشت محیط نظامی
- راهکارهای عدالت سازمانی و رفع تبعیض
- راهکارهای حقوق سازمانی
- ارتباطات محیطی
- اوقات فراغت

۱۰. برگزیده‌ای از بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در خصوص

پیشگیری از جرم در نیروهای مسلح

۱-۱۰. ترویج اخلاق اسلامی با عمل به آن

«اخلاق ما باید طبق آن چیزی باشد که می‌گوییم و به آن دعوت می‌کنیم؛ «کونوا دعاء الناس بغير الاستکم»؛ (۵) یعنی «باعمالکم». اگر ما به زخارف دنیا بی‌اعتنا بودیم، اگر ما در آن راه‌هایی که به آن معتقدیم و داعی و مبلغ آن هستیم، قدم ثابت گذاشتیم، اگر ما پایبندی خودمان را به اصول دینی و اصول اسلامی و فرمایشات امام بزرگوار و آنچه که در نظام جمهوری اسلامی مقرر است، عملاً نشان دادیم، حرف ما در محیطی که پراکنده می‌شود، اثر خواهد کرد؛ آن وقت خیلی احتیاج به اصرار و فشار و زور نخواهد بود؛ بلکه نفس جاذبه عمل، دیگران را به هماهنگی و همگامی و هماوایی وادار خواهد کرد» (دیدار با جمعی از فرماندهان ناجا، ۷۰/۱۱/۰۲).

۱۰-۲. برنامه‌ریزی علمی، مدیریت قوی، کار بی‌وقفه

نگرش صحیح به مقوله نظم و امنیت، به همراه «برنامه‌ریزی علمی»، «مدیریت قوی» و «کار بی‌وقفه»، نتایج درخشان بیشتری برای نیروی انتظامی و ملت ایران خواهد داشت (مراسم فارغ‌التحصیلی ناجا، ۸۳/۰۷/۱۵).

۱۰-۳. همکاری دستگاه‌ها در پیشگیری از جرم

ایشان پیشگیری از جرم را یکی از ضرورت‌های جامعه و وظیفه دستگاه‌های مختلف برشمردند و افزودند: «وظیفه نیروی انتظامی برای پیشگیری از جرم، حضور مقتدرانه در همه نقاط است که این مسئله باید تقویت شود» (مراسم فارغ‌التحصیلی ناجا، ۸۳/۰۷/۱۵).

۱۰-۴. بازآموزی و بازیابی مستمر کارکنان

ایشان همچنین با تأکید بر لزوم بازآموزی و بازیابی مستمر نیروها به‌خصوص نیروهای که با مجرمان و مفسدان سروکار دارند، به اهمیت ارتقای منزلت نیروی انتظامی در نظر مردم اشاره کردند و افزودند: «نیروی انتظامی باید همواره در نظر مردم به‌عنوان نیروی قوی، مقتدر و حامی مردم جلوه نماید» (مراسم فارغ‌التحصیلی ناجا، ۸۳/۰۷/۱۵).

۱۰-۵. سلامت فکر و عمل و اخلاق کارکنان

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای رهبر معظم انقلاب اسلامی صبح امروز (یکشنبه) در دیدار فرماندهان و مسئولان نیروی انتظامی، «امنیت» را موضوعی «درجه یک» خواندند و با تأکید بر نظارت کامل و جدی مسئولان نیروی انتظامی بر «سلامت فکر و عمل و اخلاق کارکنان» و «تأمین امنیت اجتماعی و اخلاقی»، افزودند: «برنامه‌ها را بر «عقل و منطق»، «عزم و اقتدار» و «قانون‌گرایی و عتوفت» استوار کنید تا تصویری کاملاً مطلوب از ناجا در ذهن مردم قدرشناس ترسیم شود» (دیدار فرماندهان ناجا، ۹۵/۰۲/۱۹).

۱۰-۶. نظارت دقیق، همه‌جانبه و دائمی

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای لازمه سلامت نیروی انتظامی را، «وجود نظارت دقیق، همه‌جانبه و دائمی» دانستند و گسترش دایره حضور نیروی انتظامی در سراسر کشور و برقراری امنیت در همه مناطق سکوتی و محیط‌های زیستی مردم اعم از مناطق حاشیه‌ای شهرها، مناطق دوردست و شهرهای کوچک را مورد تأکید قرار دادند. گفتند: «اعتیاد، شرارت‌ها و هنجارشکنی‌ها، موجب تهدید امنیت جسمی، جانی و اخلاقی جامعه می‌شود؛ بنابراین باید با استفاده از دیدگاه‌های کارشناسانه انسان‌های متفکر و صاحب‌نظر به‌خصوص در درون نیروی انتظامی، برای مقابله با این مسائل، برنامه‌ریزی دقیق کرد» (دیدار فرماندهان ناجا، ۹۵/۰۲/۱۹).

۱۰-۷. تقویت انگیزه‌های دینی

رهبر انقلاب همچنین فعالیت‌های بخش عقیدتی - سیاسی نیروی انتظامی را در تقویت ظرفیت‌مندانه انگیزه‌های دینی در ناجا، با ارزش و قابل تقدیر خواندند (دیدار فرماندهان ناجا، ۹۵/۰۲/۱۹).

۱۰-۸. حالت طهارت و قداست

«جوانان عزیز! فرماندهان عزیز! نگذارید این حالت از دست برود. هر جا هستید - چه

در نیروی هوایی، چه در نیروی زمینی و نیروی دریایی، چه در سایر سازمان‌های مسلح، در سپاه پاسداران، در نیروی انتظامی و جاهای دیگر - نگذارید این حالت طهارت و قداستی که به‌طور بی‌سابقه در نیروهای مسلح ما به وجود آمده، خدشه‌دار شود» (دیدار کارکنان نیروی هوایی در دانشگاه شهید ستاری، ۷۸/۱۱/۱۹).

۹-۱۰. فضای معروف، اقامه حق و عدالت

«امروز کشور احتیاج دارد که فضای عمومی آن، فضای معروف، اقامه حق، اقامه عدالت و میل به معنویت باشد. نظام اسلامی فقط به این اکتفا نمی‌کند که زندگی اقتصادی و مادی مردم را آباد کند. این یکی از وظایف حتمی اوست؛ اما در کنار این وظیفه، اقامه معروف، اقامه روح دینی، استقرار اخلاق اسلامی، استقرار روح برادری و صمیمیت در میان همه آحاد ملت و احیای روح عزت و استقلال - روحیه‌ای که مانع از آن شود که یک ملت تن به پستی و سستی و ذلت دهد - نیز جزو وظایف اسلامی است» (نیروهای بسیجی شرکت‌کننده در اردوی رزمی-فرهنگی علویون، ۸۰/۰۸/۲۱).

۱۰-۱۰. رعایت موازین قانونی و دینی

اگر بخواهیم نیروی انتظامی به‌عنوان مظهر اقتدار ملی، عزیز باشد باید ضمن رعایت مناعت و امانت، شرایط لازم آن را به‌طور کامل و بدون اغماض در داخل این نیرو به وجود آوریم. فرمانده کل قوا با تأکید بر لزوم رعایت جدی موازین قانونی، دینی و اخلاقی در نیروی انتظامی افزودند: «مردم باید هنگامی که به نیروی انتظامی مراجعه می‌کنند، احساس نمایند که گوشه شنوا، زبانی پاسخگو و دلی مهربان در انتظار آنهاست» (دیدار فرماندهان و رؤسای حفاظت و اطلاعات و عقیدتی ناجا، ۷۹/۰۷/۱۸).

۱۱-۱۰. نیروی انسانی کارآمد و توانا

من به شما عرض کنم: «ما در نیروی انتظامی و در بسیاری از بخش‌ها، از نیروی انسانی مؤمن، کارآمد، توانا، هوشیار و دارای حظ وافر از تجهیز علمی، برخورداریم. در نیروی انتظامی،

انسان‌های مؤمنی وجود دارند که حقیقتاً آن امتحانی که برای آن‌ها پیش می‌آید، شاید کمتر کسی بتواند در مقابل آن امتحان به‌طور کامل سربلند بیرون آید؛ اما می‌دانیم و خبر داریم که عناصری از این نیرو هستند که به خاطر روح امانت، در مقابل این امتحان‌های سخت، سربلند بیرون می‌آیند. این‌ها خیلی بااهمیت است» (دیدار فرماندهان ناجا، ۱۷/۰۷/۷۸).

۱۰-۱۲. توجه به مبانی روحیه، فرهنگ و رفتار اجتماعی

فرمانده کل قوا تأکید کردند: «در این نگاه نو باید پلیس ایرانی بر اساس مبانی و روش‌های جدید و متناسب با روحیه، فرهنگ و رفتار اجتماعی ملت ایران تعریف شود» (مراسم دانش‌آموختگی دانشگاه ناجا، ۱۶/۰۸/۸۶).

۱۰-۱۳. حفظ نظم و انضباط

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای وجود آراستگی، نظم و انضباط را در نیروی انتظامی مورد تأکید قرار دادند و با اشاره به لزوم جلب اعتماد و اعتقاد مردم به این نیرو افزودند: «در برخورد نیروی انتظامی با مردم می‌تواند دو رویکرد ظاهر خشن و جدی، اما باطن نفوذپذیر در مقابل عوامل مؤثر و یا برخورد مهربانانه و عطفانه همراه با باطن مستحکم و باصلابت در مرز قانون وجود داشته باشد که برخورد دوم صحیح و مورد پسند خداوند و مردم است و نیروی انتظامی باید تلاش نماید تا آنجا که ممکن است، به‌سوی این نقطه مطلوب پیش برود» (دیدار فرماندهان ناجا، ۱۲/۰۷/۸۲).

۱۰-۱۴. سازندگی معنوی و ارتقای روحیه معنوی

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای بر لزوم اهتمام بیش‌ازپیش به سازندگی معنوی و ارتقای روحیه معنوی در نیروی انتظامی و همچنین رسیدگی به وضعیت معیشتی کارکنان این نیرو تأکید کردند (دیدار فرماندهان ناجا، ۱۲/۰۷/۸۲).

۱۰-۱۵. مقابله با آسیب‌پذیری فرد و سازمانی

_____ مقاله پژوهشی: بررسی تأثیر مؤلفه‌های پیشگیرانه بر کنترل و کاهش ارتکاب جرائم کارکنان پایور نیروهای مسلح / ۳۱۳

ایشان ضمن برشمردن برخی آسیب‌پذیری‌های فردی و سازمانی افزودند: «همچنان‌که ممکن است افراد به لحاظ روحی و ذهنی دچار آسیب‌پذیری شوند، سازمان‌ها نیز در معرض رخنه فساد و آسیب هستند.»

۱۰-۱۶. به‌روزرسانی برنامه‌ها

«فرماندهان و مسئولان، برنامه‌ریزی‌ها را باید به‌روز کنند؛ به‌طور نوبه‌نو با حوادث و تغییرات مختلف - که صحنه نیاز کشور را دم‌به‌دم متغیر و متبدل می‌کند - خودشان را تطبیق کنند؛ برنامه‌ها را به‌طور دائم مورد بازنگری قرار بدهند» (مراسم مشترک یگان‌های نظامی استان کرمان، ۸۴/۰۲/۱۵).

۱۱. یافته‌های پژوهش

۱۱-۱. یافته‌های جمعیت‌شناختی

بر اساس اطلاعات جمع‌آوری شده از پرسشنامه، فراوانی آزمودنی‌ها برحسب تحصیلات، مشاغل، سابقه خدمت و سن پاسخ‌دهندگان، مطابق جدول شماره (۱-۳) مشاهده می‌شود که بیشترین فراوانی و کمترین فراوانی مربوط به هریک، ویژگی‌های جمعیت‌شناختی پاسخ‌دهندگان به‌صورت ذیل ارائه شده است.

جدول (۱-۳): خلاصه یافته‌های جمعیت‌شناختی

درصد	فراوانی (بیشترین/کمترین)	معیار سنجش	ویژگی جمعیت‌شناختی
۹,۲۷	۲۳	لیسانس	تحصیلات
۴۳,۵۵	۱۰۸	فوق لیسانس	
۴۷,۲	۱۱۷	دکتری	
۱۷,۳	۴۳	کارشناس	مشاغل
۳۴,۴	۸۵	مدیریت و فرماندهی	
۴۸,۴	۱۲۰	مشاغل پژوهشی	
۹۳,۵	۲۳۲	دارای ارتباط	ارتباط نمونه آماری با

موضوع	فاقد ارتباط	۱۶	۶,۵
سن	بین ۲۵ تا ۳۰ سال	۱۴	۵,۶
	بین ۳۰ تا ۳۵ سال	۶۱	۲۴,۶
	بین ۳۵ تا ۴۰	۱۰۳	۴۱,۵
	بیش از ۴۰ سال	۷۰	۲۸,۲

۲-۱۱. روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

پس از اینکه داده‌ها در سطح ابعاد و شاخص‌ها سازمان‌دهی و بین جامعه آماری توزیع و سپس جمع‌آوری شدند، از نرم‌افزار AMOS برای تحلیل عاملی و تأیید روایی ساختاری پرسش‌نامه استفاده شد. از نرم‌افزار Excel برای اجرای روش مدل‌سازی ساختاری تفسیری (SEM) در تبیین مدل مفهومی و تحلیل شبکه‌ای فعالیت‌های آن و نیز برای تحلیل توصیفی سؤالات شناختی پاسخ‌گویان استفاده شد. از نرم‌افزار SPSS ۱۹ برای تجزیه و تحلیل استنباطی داده‌ها همانند تحلیل رگرسیون تک‌متغیره و چندمتغیره داده‌ها و تحلیل مسیر و همچنین از نرم‌افزار AMOS (بر اساس تحلیل واریانس) برای تحلیل عاملی تأییدی و طراحی الگوی نهایی استفاده شد.

۳-۱۱. تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی

محقق نیز ابتدا کدهای اولیه را از اسناد که طی یک مصاحبه عمیق پدیدارشناسانه پیرامون تجربه افراد از مفهوم پیشگیری از جرم در نیروهای مسلح، ویژگی و پیامدهای آن مبتنی بر زیست طبیعی کنش‌گرانه خود جمع‌آوری گردیده و سپس در بخش‌های بعد مطابق با مکتب استراوس و کوربین و نیز بهره‌مندی از امکانات مدرن نرم‌افزار Maxqda 2018 تقویت گردیده تا در نهایت بتوانیم نظریه خویش را بیان نماییم.

۱-۳-۱۱. کدگذاری باز

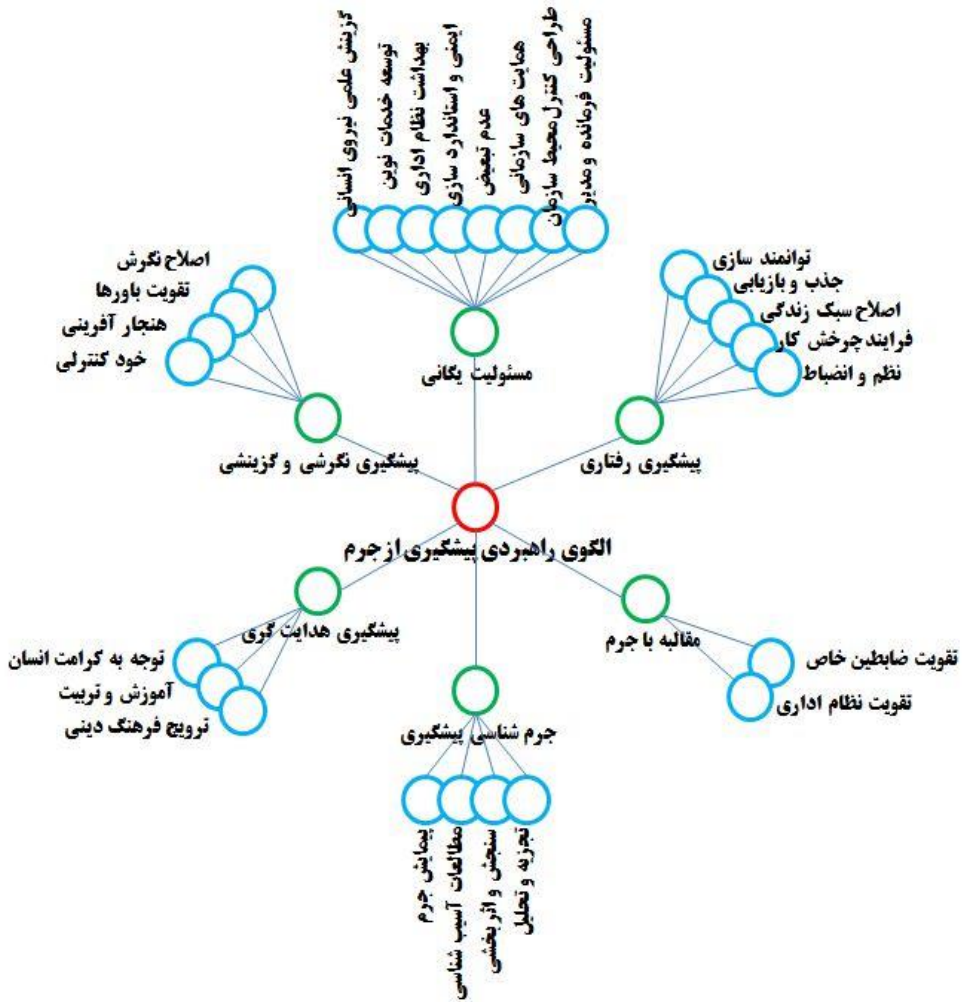
در این مرحله گزاره‌های اولیه، مقولات، ویژگی‌ها و ابعاد آن در نرم‌افزار استخراج می‌گردد. بنابراین به برچسب زدن به واحدهای معنی‌داری که مفهومی مشخص را نشان می‌دهند، اقدام می‌کنیم. سپس بر اساس ارتباط معنی‌دار آن‌ها و نیز نتایج تکمیلی از

آزمون‌های بخش کمی، اقدام به مقوله یا دسته‌بندی کردن، می‌نماییم.

۲-۳-۱۱. کد‌گذاری محوری

بر اساس نظریه گوبا و لینکلن (۲۰۱۰ م) الگوی راهبردی پیشگیری از جرم به‌عنوان کد اولیه از شش بعد، پیشگیری رفتاری، مسئولیت یگانی، پیشگیری نگرشی و گرایشی، پیشگیری هدایت‌گری، جرم‌شناسی پیشگیری و مقابله با جرم و هر کدام از ابعاد از چندین مؤلفه تشکیل شده‌اند که در دل این کدها مقولاتی وجود دارند. در نمودارهای زیر که خروجی نرم‌افزار MAXQDA 2018 می‌باشند، طبقات، کدهای محوری و زیرمجموعه آن‌ها را مشاهده می‌کنیم.

نمودار ۱-۱: کد محوری الگوی راهبردی پیشگیری از جرم

۳-۳-۱۱. کدگذاری گزینشی

مطابق با نظر مکتب گلیسر که بعدها توسط افرادی مانند چارمز (۲۰۰۶ م)، نیز ادامه پیدا کرد، فرآیند تجزیه و تحلیل داده‌ها تنها در دو مرحله کدگذاری اولیه (کدگذاری باز) و کدگذاری

متمرکز (کدگذاری محوری) خلاصه می‌شود و محقق باید در نتیجه درگیری بسیار با تلفیق و ملاحظه داده‌های خرد از مصاحبه‌های مختلف در قالب رویکردی استقرایی از جزء به یک کل نظام یافته برسد؛ یعنی بتواند به این اشباع و ظهور دست یابد که کدام یک از مقولات یا کدها به هم متصل شود؛ اما در مکتب استراوس و کوربین یک کدی به نام کدگذاری انتخابی وجود دارد که یک سری روش‌های کمی و روشمند به محقق داده می‌شود تا تصمیم نهایی کاملاً شهودی نباشد. این بخش نیز از سال ۲۰۱۶ میلادی با ظهور توانمندی‌های بسیار در نرم‌افزارهای تحلیل محتوا در قالب سه مرحله منجر به تصمیم نهایی برای تولید فرضیه می‌گردد.

۱. تحلیل همپوشانی

۲. جلسه کانونی یا دلفی با خبرگان

۳. درگیری محقق با پژوهش

البته کلیه این ابزارها و حتی ابزارهای قدیمی‌تر مثل الگوی پارادایمی، همگی در جهت کمک به محقق برای تصمیم‌گیری است و در حقیقت تصمیم‌گیری نهایی را محقق می‌گیرد.

- تحلیل همپوشانی

نرم‌افزار تحلیل محتوا مانند MAXQDA 2018 در تجزیه و تحلیل خود از دو رویکرد همپوشانی کدها و نزدیکی کدها بهره می‌گیرد؛ بنابراین محقق بر اساس ماتریس همبستگی کدها از همپوشانی کدها در مجموعه‌های مختلف استفاده می‌کند و همچنین از نقشه رابطه کدها برای تعیین ارتباط بین ابعاد و الگوی راهبردی پیشگیری از جرم استفاده گردید که برابر مدل زیر که خروجی نرم‌افزار می‌باشد، بر اساس میزان فراوانی ماتریس ارتباط بین این دو متغیر بر اساس کدهای به دست آمده تأیید گردید.

- جلسه کانونی یا دلفی با خبرگان

جلسه کانونی با اساتید راهنما، مشاور و سایر خبرگان به صورت مشارکتی برگزار و کدهای استخراج شده، مورد واکاوی قرار گرفتند که به نظرشان ابعاد استخراج شده برای الگوی راهبردی پیشگیری از جرم در نیروهای مسلح مناسب بوده و نیز نظر پیشنهادی جدیدی برای اضافه کردن نداشتند؛ بنابراین محقق بر اساس این جلسه و دو تحلیل قبلی به

مرور دوباره تحلیل‌ها و ادبیات مرتبط پرداخت.

پس از اینکه تحلیل هم‌پوشانی روی واحدهای معنایی انجام گرفت، از آن مدل تحلیلی به شرح مدل زیر استخراج گردید.

- درگیری محقق با فرآیند تحقیق

محقق در فرآیند اجرای تحقیق اقدام به جمع‌آوری و مطالعه مقالات داخلی و خارجی، کتاب‌های مرتبط و تایپ و کدگذاری مصاحبه با جامعه آماری به صورت هدفمند نمود. در نهایت پس از جمع‌بندی سه مرحله سامانمند که به آن کدگذاری انتخابی می‌گویند، مدل تحلیلی تأیید گردید.

۴-۱۱. تجزیه و تحلیل داده‌های کمی

پس از اینکه داده‌ها در سطح ابعاد و شاخص‌ها سازمان‌دهی و بین جامعه آماری توزیع و سپس جمع‌آوری شدند، از نرم‌افزار AMOS برای تحلیل عاملی و تأیید روایی ساختاری پرسش‌نامه استفاده شد. از نرم‌افزار Excel برای اجرای روش مدل‌سازی ساختاری تفسیری (SEM) در تبیین مدل مفهومی و تحلیل شبکه‌ای فعالیت‌های آن و نیز برای تحلیل توصیفی سؤالات شناختی پاسخ‌گویان استفاده شد. از نرم‌افزار SPSS ۱۹ برای تجزیه و تحلیل استنباطی داده‌ها همانند تحلیل رگرسیون تک‌متغیره و چندمتغیره داده‌ها و تحلیل مسیر و همچنین از نرم‌افزار AMOS (بر اساس تحلیل واریانس) برای تحلیل عاملی تأییدی و طراحی الگوی نهایی استفاده شد.

۵-۱۱. بررسی پیش‌شرط نرمال بودن

برای بررسی نرمال بودن داده‌ها در نرم‌افزار ایموس داده‌ها را بارگذاری و پس از تأیید تحلیل عاملی، چولگی^۱ و کشیدگی^۲ را بررسی می‌کنیم. در این بررسی باید مطمئن شویم

۱ Kurtosis

۲ Skewness

که کشیدگی در بازه ۳- و ۳+ و مقادیر چولگی در بازه ۱۰- و ۱۰+ قرار دارد (پهلوان شریف، ۱۳۹۴: ۶۵-۶۴). لذا چنانچه در جدول زیر مشاهده می‌گردد، چولگی و کشیدگی از پیش شرط نرمال بودن تبعیت نموده و داده‌ها توزیع نرمالی دارند.

جدول (۱-۴): آزمون نرمالیته بودن داده‌ها

متغیر	معادل	تعداد نمونه	چولگی	کشیدگی
پیشگیری رفتاری	PR	۲۰۱	۰/۳۷۶	۱/۰۲۳
مسئولیت یگانی	MY	۲۰۱	۰/۷۰۶	-۰/۹۰۳
پیشگیری نگرشی و گرایشی	PN	۲۰۱	۰/۴۵۳	۰/۶۵۰
پیشگیری هدایت‌گری	PH	۲۰۱	۰/۶۶۹	-۱/۵۳۸
جرم‌شناسی پیشگیری	JP	۲۰۱	۰/۵۰۵	-۱/۰۴۶
مقابله با جرم	MJ	۲۰۱	۰/۶۵۳	۰/۵۵۰

۱۱-۶. ارزیابی برازش مدل

در این بخش پس از اصلاح سؤالات پرسشنامه و اعمال پیشنهادات ارائه‌شده در نرم‌افزار برای نیکویی برازش، نوبت به ارزیابی برازش مدل مورد نظر می‌رسد که نتایج آن به شرح جدول زیر به دست آمد و از آنجایی که اگر حداقل سه شاخص در بازه قابل قبول قرار داشته باشند، می‌توانیم ادعا کنیم که برازش مدل قابل قبول است (پهلوان شریف، ۱۳۹۴: ۷۲)، پس با استناد به خروجی برازش مدل به شرح جدول زیر، برازش مدل مورد قبول و مدل از برازش خوبی برخوردار می‌باشد.

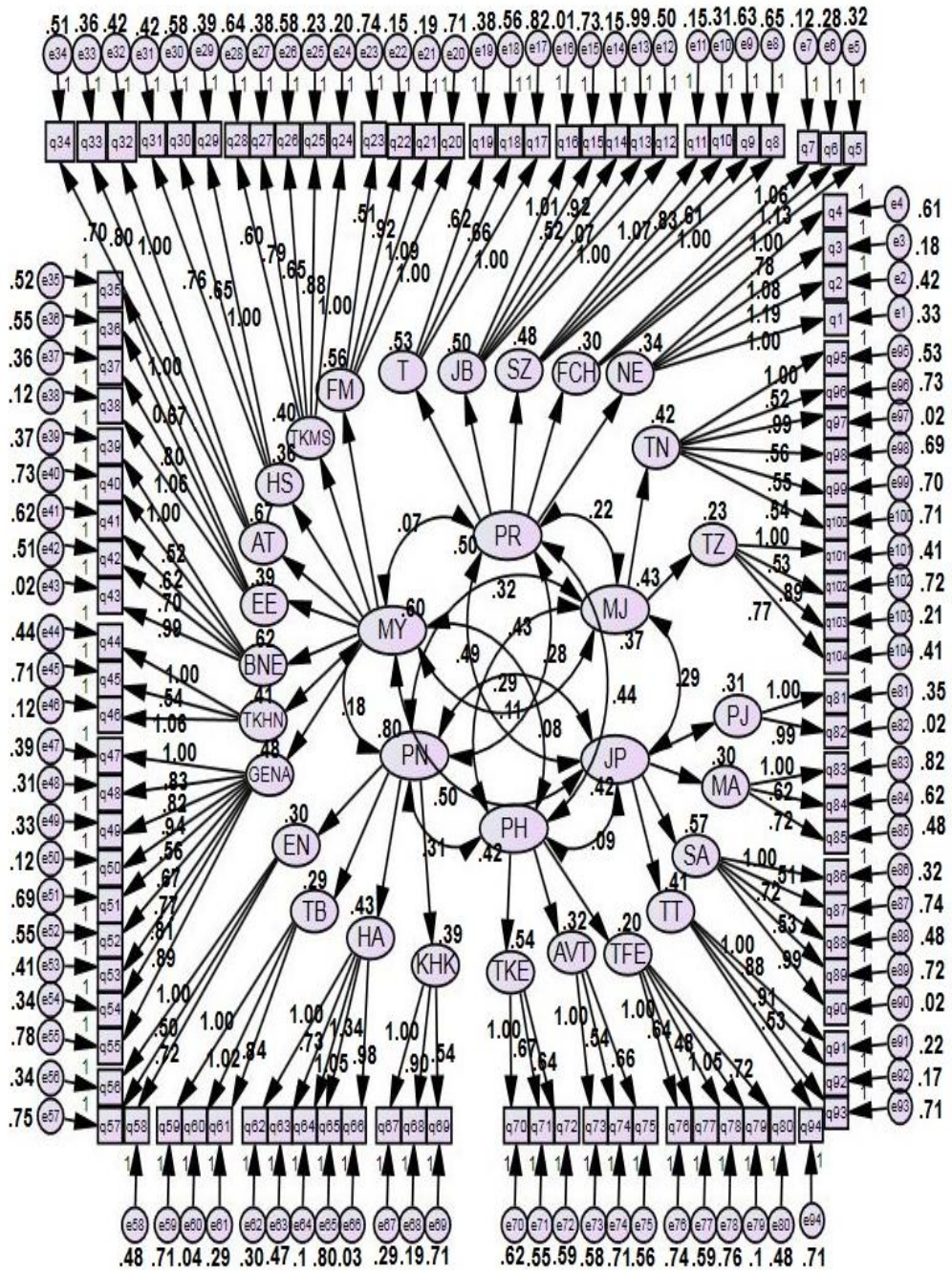
جدول (۱-۵): آستانه مورد پذیرش متداول‌ترین شاخص‌های برازش مدل

شاخص	دامنه پذیرش شاخص	مقدار شاخص	برازش
CMIN/DF	۱-۳	۲/۰۹۴	عالی
RMSEA	<۰/۰۸	۰/۰۷۰	عالی
GFA	>۰/۹۰	۰/۹۳۳	عالی

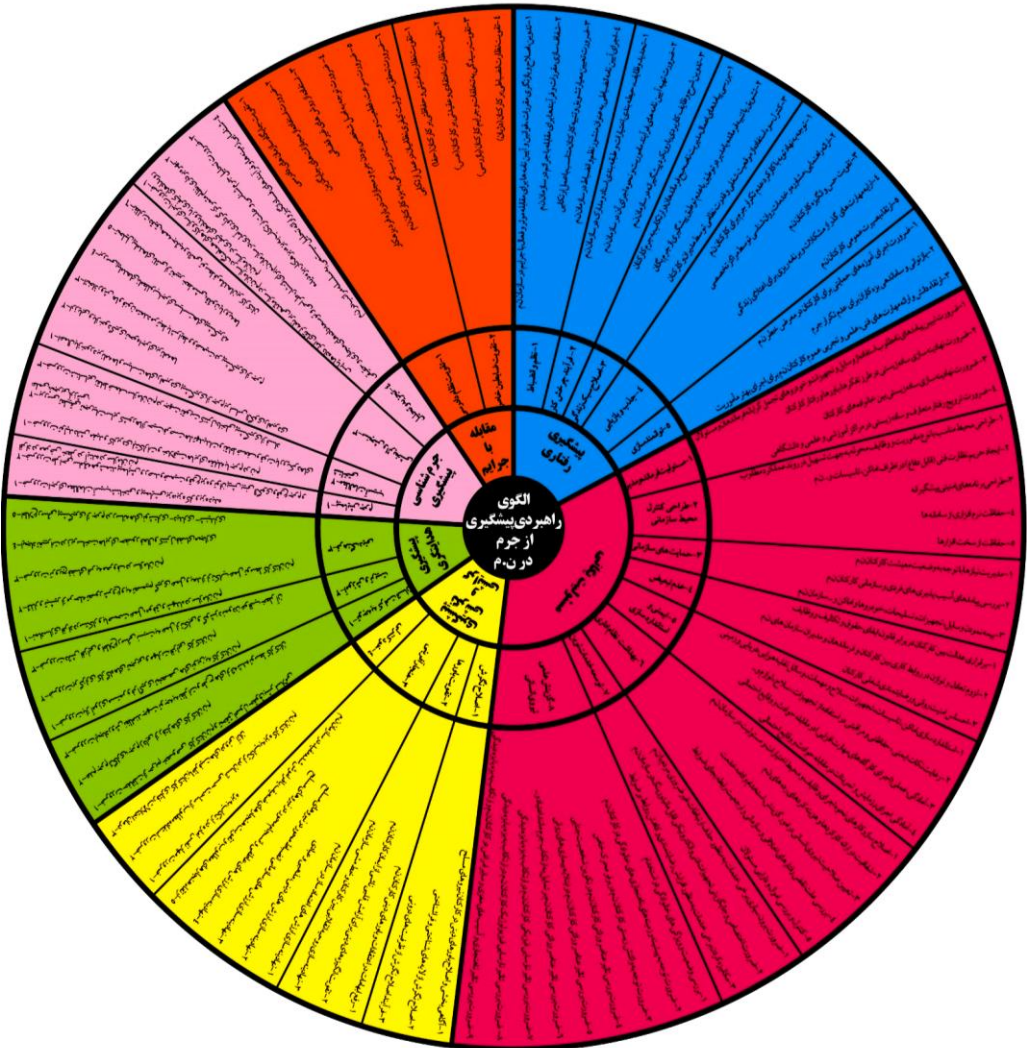
عالی	۰/۸۸۹	>۰/۸۰	AGFI
عالی	۰/۹۶۲	>۰/۹۵	IFI
عالی	۰/۹۳۰	>۰/۹۰	NFI

۷-۱۱. تحلیل عاملی تأییدی (CFA)

در این بخش، نتایج حاصل از تحلیل عاملی تأییدی متغیرهای پژوهش را توسط نرم‌افزار AMOS بررسی می‌کنیم تا مطمئن شویم بزرگ‌تر از ۰/۵ هستند. ۰/۵ حداقل مقدار قابل قبول برای بار عاملی استاندارد شده است (پهلوان شریف، ۱۳۹۴: ۶۶) و همان‌طور که در نمودار زیر مشاهده می‌گردد، بار عاملی استاندارد سؤال ۳ از مؤلفه جذب و بازیابی ۰/۰۷ و سؤال ۳ از مؤلفه توجه به فرهنگ دینی ۰/۴۸ می‌باشند و می‌بایست حذف گردند و سایر نتایج استاندارد شده روی مدل تحلیل عاملی تأییدی، مورد تأیید قرار گرفته و می‌توان گفت سایر سؤالات مورد نظر از قدرت تبیین خوبی برخوردار هستند.

الگوی راهبردی پیشگیری از جرم در نیروهای مسلح

پیشگیری از جرم، به‌ویژه در نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران حائز شرایط و ویژگی‌های منحصر به فرد می‌باشد که اگرچه بعضاً متأثر از مؤلفه‌های درونی است ولی وضعیت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و... نیز تأثیر دارد.

به همین جهت در مدل مفهومی الگوی پیشگیری از جرم، شش بعد مهم و مؤثر در پیشگیری از جرم حاصل گردید که پیشگیری اقتصادی، نگرش و گرایش از جرم به‌عنوان ابعاد عام پیشگیری از جرم محسوب می‌گردد.

آنچه مسلم است رفتار نگرش و گرایش کارکنان هم از جامعه و هم از موازین درون‌سازمانی تأثیرپذیر است، کارکنان نیروهای مسلح از این جهت که در خدمت سازمان هستند و ابزارهای نظارتی، کنترلی به دقت بر آنان اعمال می‌گردد. موفقیت سازمان‌ها در هدایت کارکنان موضوع بااهمیتی است که یکی از ابعاد مدل پیشگیری هدایتگری می‌باشد.

بعد جرم‌شناسی پیشگیری از جرم

ماهیت فرمانده در نیروهای مسلح و امتیازات و مسئولیت‌های وی متفاوت از سایر ادارات و سازمان‌های دولتی و غیر دولتی می‌باشد، فرمانده در نقش مدیر، پدر، قاضی، ناظر، بازرس، حافظ و امین در سازمان نیروهای مسلح ایفای نقش می‌کند و بعد مسئولیت یگانی بر این اساس حاصل گردیده است.

یکی از انواع پیشگیری از جرم، پیشگیری وضعی است که با هدف مقابله با جرم و حتمیت و قاطعیت در رسیدگی به جرم سایر افراد از مجازات شخصی مرتکب عبرت می‌گیرند، بعد مقابله با جرائم نیز در نیروهای مسلح حائز اهمیت است.

در مدل مفهومی الگوی راهبردی پیشگیری از جرم شش بعد استحصال شد که شامل: پیشگیری رفتاری، پیشگیری نگرشی و گرایشی، پیشگیری هدایت‌گری، جرم‌شناسی پیشگیری از جرم، مسئولیت یگان و مقابله با جرائم می‌باشد.

هر کدام از ابعاد نیز دارای مؤلفه‌های متنوعی هستند که عبارت‌اند از:

- بعد پیشگیری رفتاری دارای مؤلفه‌های نظم و انضباط، فرآیند چرخش کار اصلاح سبک زندگی، جذب و بازیابی، توانمندسازی.
- بعد پیشگیری نگرشی و گرایشی دارای مؤلفه‌های: اصلاح نگرش، تقویت باورها، هنجارآفرینی، خودکنترلی.
- بعد پیشگیری هدایت‌گری: توجه به کرامت انسانی، آموزش و تربیت، ترویج فرهنگ دینی.

- بعد جرم‌شناسی پیشگیری از جرم دارای مؤلفه‌های: پیمایش جرم، مطالعات آسیب‌شناختی، سنجش و اثربخش، تجزیه و تحلیل.
- بعد مقابله با جرم دارای مؤلفه‌های: تقویت نظام داوری، تقویت ضابطین خاص.
- بعد مسئولیت یگانی: مسئولیت فرمانده و مدیر، طراحی و کنترل محیط سازمانی، عدم تبعیض، ایمنی و استانداردسازی - بهداشت نظام اداری، توسعه خدمات نوین
- گزینش علمی نیروی انسانی.

۱۲. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

- ۱-۱۲. توسعه و ترویج آیین‌نامه انضباطی به‌عنوان منشور نظم و انضباط به‌منظور تعیین دقیق معیار تشویق و تنبیه کارکنان به نحوی که موجب بازدارندگی، اصلاح، جذب و متناسب با عمل ارتكابی باشد.
- ۲-۱۲. بازنگری، اصلاح، شفاف‌سازی و تدوین مقررات، آیین‌نامه‌ها در سطح نیروهای مسلح در جهت آگاهی‌بخشی به کارکنان و به‌منظور مقابله مؤثر و فعال با جرائم ارتكابی توسط کارکنان پایور در تمامی ارکان نیروهای مسلح انجام پذیرد.
- ۳-۱۲. فرآیند چرخش کار به‌منظور تحدید وظایف، حیطه‌بندی اختیارات و رعایت دسترسی به اسناد به نحوی که چارچوب مأموریت و چگونگی اجرا با رویکرد پیشگیرانه تدوین شود.
- ۴-۱۲. سبک زندگی ایرانی - اسلامی بین کارکنان و خانواده‌های آنان ترویج یابد و ارزش‌گذاری و هنجارآفرینی این امر در طرز تفکر و باورها نهادینه‌سازی و حتی در استفاده از وسایل و تجهیزات سازمانی، مراکز آموزشی و برگزاری همایش‌ها و... رعایت شود.
- ۵-۱۲. نهاد توبه به‌عنوان یکی از ارزشمندترین راهکارهای اسلامی برای پیشگیری از جرم در نیروهای مسلح احیاء و به‌صورت نظامند اجرا گردد.
- ۶-۱۲. محیط سازمان با لحاظ تناسب با نوع مأموریت و ایجاد حریم نظارت فنی و مانیتورینگ و درون اماکن و فضای پیرامونی بازطراحی و مصوب شود.

۷-۱۲. ساختار و سازوکار ارائه خدمات روان‌شناسی، مهارت‌های گذر از مشکلات، راهکارهای اعتلای زندگی و... با ایجاد احساس اطمینان به صورت نظامند و مصوب اجرا گردد.

۸-۱۲. ساختار بازتوانی و بازتولید کارکنان آسیب‌دیده و یا در معرض خطر با لحاظ آموزه‌های حمایتی و ارائه مهارت و دانش و ارتقاء بصیرت به صورت نظامند تدوین و تصویب شود.

۹-۱۲. مسئولیت فرمانده در پیشگیری از جرم، صیانت از کارکنان، حفاظت از سازمان و رعایت حقوق مردم و... تبیین و تقنین شود.

۱۰-۱۲. مدل‌های نظارتی برای کنترل سوء استفاده مدیران و فرماندهان از موقعیت شغلی و یا کوتاهی و سستی در به‌کارگیری به موقع از اختیارات طراحی شود.

۱۱-۱۲. برنامه پویای امنیتی ویژه حفاظت و نظارت بر وسایل، تجهیزات و فناوری‌های نوین طراحی گردد.

۱۲-۱۲. بیمه همه‌جانبه درون‌سازمانی برای جبران ایراد خسارت به تجهیزات و وسایل و... توسط کارکنان نیروهای مسلح طراحی گردد.

۱۳-۱۲. طرح جامع حمایت‌های مادی و معنوی سازمان نیروهای مسلح برای جلوگیری از ارتکاب به جرم تدوین گردد.

۱۴-۱۲. برنامه‌های مؤثر برای رفع تبعیض (تعادل و توازن در روابط کاری و لحاظ میزان توانایی کارکنان، احساس امنیت شغلی، مزایای درجات ارشد و درجه‌دار، مزایای کارکنان و مدیران و...) تدوین و تصویب شود.

۱۵-۱۲. رعایت دقیق نکات ایمنی، حفاظتی و مراقبتی در به‌کارگیری تجهیزات و وسایل و... همچنین اماکن، تأسیسات، تجهیزات، سلاح و مهمات، وسایل موتوری، هوایی و دریایی استانداردسازی شود تا این‌گونه نواقص لطمه جانی و مالی به کاربرها (کارکنان) وارد ننماید.

فهرست منابع و مآخذ

الف) منابع دینی

- قرآن کریم.
- سبحانی، جعفر (۱۳۸۱)، تفسیر منشور جاوید، چاپ اول، جلد ۱۳، قم، انتشارات مؤسسه امام صادق(ع).
- طالقانی، محمود (۱۳۷۶)، پرتوی از قرآن، جلد سوم، تهران، شرکت سامی انتشار.
- قرائتی، محسن (۱۳۸۶)، امر به معروف و نهی از منکر، مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، جلد ۱، چاپ شانزدهم، تهران.
- قرائتی، محسن (۱۳۸۳)، تفسیر نور، تهران، مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن.
- مصطفوی، حسن (۱۳۸۰)، تفسیر روشن، انتشارات مرکز نشر کتاب، تهران، چاپ اول، جلد ۱۱.
- مصطفوی، حسن، تفسیر روشن، جلد ۱.
- مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۸۱)، تفسیر نمونه، چاپ بیست و هشتم، جلد ۹، تهران، انتشارات دارالکتب الاسلامیه.
- موسوی همدانی، سید محمدباقر (۱۳۷۴)، ترجمه تفسیر المیزان، جلد ۱۶، چاپ پنجم، قم، انتشارات جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.

ب) منابع فارسی

۱) کتب تألیفی و ترجمه‌ای

- احمدی، حبیب (۱۳۸۴)، جامعه‌شناسی انحرافات، سمت.
- اردبیلی، محمدعلی (۱۳۸۵)، آمار جنایی، فصلنامه دادگستری جمهوری اسلامی ایران.
- خرمشاهی، بهاء‌الدین (۱۳۸۸)، دانشنامه قرآن و قرآن‌پژوهی، تهران، دوستان.
- رحمدل، منصور (۱۳۸۳)، آمار جنایی و کارکردهای آن. مجله حقوقی دادگستر.
- سازمان قضایی (۱۳۷۸)، بررسی علل ارتکاب جرم ارتشا در نیروهای مسلح و ارائه راهکارهای اجرایی و اصولی، سازمان قضایی نیروهای مسلح، معاونت قضایی و حقوقی.
- ستوده هدایت‌الله (۱۳۸۶)، جامعه‌شناسی انحرافات، چاپ پنجم، تهران، انتشارات آوای نور.
- سلیمی، صادق (۱۳۷۶)، پدیده مجرمانه و مسئولیت کیفری در حقوق بین‌الملل و حقوق کیفری ایران، تهران، انتشارات خیام.
- سیگل لاری، جی (۱۳۸۹)، جرم‌شناسی، ترجمه یاشار سیف الهی، انتشارات دفتر تحقیقات کاربری پلیس آگاهی ناجا.

- صادقی، علی و ربانی‌تبار، زهرا (۱۳۹۶)، راهکارهای قرآنی برای پیشگیری از گناهان اجتماعی. مجله پژوهش‌های اخلاقی، سال هفتم، شماره ۳.
- غلامرضا، محمدنسل (۱۳۹۳)، کلیات پیشگیری از جرم، تهران، نشر میزان.
- کلمن، جیمز (۱۳۸۷)، بنیادهای نظریه‌های اجتماعی، مترجم: منوچهر صبوری، تهران، نشر نی.
- نوربها، رضا (۱۳۸۸)، زمینه حقوق جزای عمومی، چاپ ۲۶، نشر دادآفرین و گنج دانش.

۲) مقالات

- صدیق سروسنایی، رحمت‌الله (۱۳۹۰)، سامانه پیشگیری از جرم در سازمان انتظامی، همایش پیشگیری از جرم خراسان رضوی.

۳) پایان نامه کارشناسی ارشد

- زرخ، احسان (۱۳۸۷)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد (جرم‌شناسی اسلامی، تصور یا واقعیت).

ج) منابع لاتین

- Tilley, N. (2004). Problem-Solving Street Crime: Practical Lessons from the Street Crime Initiative. P47.
- Stanwick, J. (2001). Early Childhood Crime Prevention- Implications for Policing, Australian Centre for Policing Research, Obtained from: www.acpr.gov.au.